

Project: Haagse vogels

Beeldende kunst

Onze stad, Groep 1-2

Den Haag heeft niet voor niets een ooievaar in het stadswapen. Het is een echte vogelstad, ontdekken de leerlingen in dit project. Ze bekijken kunstwerken van vogels en bestuderen de leefomgeving van deze dieren. Ook vogels hebben een woning: een nest. De leerlingen onderzoeken waar een nest allemaal aan moet voldoen en tekenen of schilderen een 'Haags nestje'. Dit geeft ze de inspiratie om met natuurlijke materialen een nest te bouwen. Tot slot bedenken en maken de leerlingen een Haagse fantasievogel. Ze beelden zo met vorm en materialen uit wat voor hen 'Haags' is.

1. Informatie voor de leerkracht

Welkom!

Je gaat in de klas werken met het lesmateriaal van Cultuuronderwijs op zijn Haags (COH). Voor je aan de slag gaat leggen we je uit hoe je dit project tot een succes kunt maken.

Samen ontdekken

Onze cultuurlessen zijn gebaseerd op de didactiek van procesmatig werken, de leerlingen doorlopen hierbij een creatief proces. Zij worden zich bewuster van zichzelf, hun omgeving en ontdekken op een speelse manier hun creatieve vermogen. Met als kern dat je als leerkracht samen met de leerlingen beleeft, beschouwt, verbeeldt, bedenkt en maakt.

Houdingsdoelen

Bij de introductie, oriëntatie en opdrachten worden kennisdoelen en vaardigheidsdoelen benoemd. Onderstaande houdingsdoelen gelden in het algemeen:

- De leerling toont zich nieuwsgierig en proactief.
- De leerling kan positief-kritisch reflecteren op eigen werk en op dat van anderen.

Tips en aanbevelingen

- We raden je aan meer te lezen over de [opzet van COH](#) en het [DNA van COH](#).
- Bekijk vooral ook de instructie filmpjes over [creatief proces](#) en [filosofisch gesprek](#).
- Overleg en deel je plannen met de ICC'er of je cultuurcoach.
- Wij adviseren je het hele project van tevoren door te lezen om je goed voor te bereiden en de mogelijkheden te ontdekken die het project biedt.
- Je kunt het lesmateriaal ook downloaden en printen. Gebruik het smartboard voor het beeldmateriaal.
- Als richtlijn adviseren wij voor het doorlopen van het creatief proces in het hele project, zes tot acht lesmomenten in te plannen. Alle projecten hebben een introductie, oriëntatie en drie opdrachten. Je kunt ervoor kiezen het lesmateriaal naar eigen wens aan te passen.
- Iedere opdracht heeft dezelfde opbouw: onderzoeken, uitvoeren en presenteren. De reflectievragen kunnen tijdens en na iedere fase van het creatief proces met de individuele leerling of de hele groep besproken worden.
- Nodig eens een [kunstenaar in de klas](#) uit. Die kan levendig en beeldend over zijn/haar/diens vak vertellen, aansluitend bij het project. Het gerelateerde aanbod bij dit project vind je op onze site.
- Een bezoek aan een voorstelling, tentoonstelling of vaste collectie in een Haagse culturele instelling is ook van grote meerwaarde. Zie [VONK](#) voor het actuele aanbod.
- Bedenk ook van tevoren bij welke onderdelen je ouders of verzorgers kunt of wilt inschakelen. Het project gaat meer leven als er ook buiten de klas aandacht voor is.
- Maak foto's of filmpjes van de diverse presentatiemomenten en deel deze via de schoolwebsite, klassenapp of andere kanalen.

Projectspecifieke informatie

Over dit project

Onder de titel *Haagse vogels* gaan leerlingen op ontdekkingsstocht naar nesten en (Haagse) vogels, waarbij de nadruk ligt op het creëren van een fijne woonplek voor een Haagse vogel. Welke vogelsoorten kent Den Haag? Hoe ontwerp je een aangenaam nest voor een vogel? Hoe bouw je een nest? Hoe bedenk je een Haagse fantasievogel? De leerlingen gaan dit onderzoeken met behulp van vorm en kleur in verschillende beeldende materialen en technieken.

Doelen

Er worden twee hoofddoelen geformuleerd voor het hele project. Dit zijn doelen op het gebied van kennis en vaardigheden. Aan het eind van het project worden deze doelen geëvalueerd met behulp van de succescriteria op het gebied van zelfregulering: de leerling kijkt terug en kijkt vooruit.

Reflecteren

De reflectievragen bij de verschillende fases van het creatief proces kunnen tijdens en na iedere fase met de individuele leerling of de hele groep besproken worden. Zie ook de hand-out: [Rollen van de leerkracht](#).

Taalonderwijs

Wil je woorden uit dit project koppelen aan taalonderwijs? Raadpleeg dan de [begrippenlijst](#).

Algemene benodigdheden

Maak gedurende het hele project gebruik van de volgende ruimtes en materialen:

- klaslokaal of speellokaal
- muziekinstallatie en/of digibord
- smartphone
- (kleuren)printer
- [bijlage 1. Materialenlijst](#)
- [bijlage 2. Papiersoorten](#)

2. Introductie

Hoofddoel kennis	De leerling kan uitleggen hoe bij het ontwerpen rekening moet worden gehouden met kenmerken als vorm, functie en materiaal.
Hoofddoel vaardigheid	De leerling tekent of schildert een nest en maakt een ruimtelijke woonplek en een fantasievogel.

Benodigdheden

- prentenboek: [Een huis voor vogel](#) van Philip C.Stead, Aldo Manuzio 2013
 - prentenboek: [Vrolijke vogels](#) van Bette Westera, Karmijn 2015
- Tip: [Herkenningkaart stadsvogels](#)

Aan de slag in de klas

Het project kan op de volgende manieren worden geïntroduceerd

1. Maak met de leerlingen een wandeling in de buurt (schoolplein, park) en verzamel samen allerlei natuurlijk materialen: takjes, gras, mos, veertjes, steentjes e.d.. Let op de plekken waar vogels zijn.
2. Maak een keuze uit onderstaande mogelijkheden:
 - Filmpje: [Huisje Boompje Beestje - Ssst...De lijster broedt](#)
 - Filmpje: [Huisje Boompje Beestje - Vogels om het huis](#)
 - Filmpje: [Dikkie Dik - Het vogelhuisje](#)
 - Filmpje: [De merel hij woont in een jeneverbes](#), ntr schooltv
 - Prentenboek: [Een huis voor vogel](#) van Philip C.Stead, Aldo Manuzio 2013
 - Prentenboek: [Vrolijke vogels](#) van Bette Westera, Karmijn 2015

3. Oriëntatie

Benodigdheden

- [Google Maps](#)
- [Google Earth](#)

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste oriëntatie-onderdelen: het filosofisch gesprek en het uitvoeren van de eerste opdracht.

Het filosofisch gesprek

In de oriëntatiefase van de les voer je naar aanleiding van de introductie een [filosofisch gesprek](#). Dit is belangrijk voor het creatieve proces. Je kunt het filosofisch gesprek natuurlijk ook tijdens de andere lesonderdelen inzetten. Stel hierbij (een aantal van) onderstaande vragen:

- Wat maakt een huis een fijne plek?
- Mogen vogels zelf kiezen waar ze wonen?
- Voelen vogels zich overal thuis?
- Zou een vogel zich in jouw bedje thuis voelen?
- Hebben vogels een voordeur met een huissleutel nodig?

- Zouden stadsvogels zich wel of niet thuis voelen in een bos? En andersom?

Oriëntatieopdracht

Voer onderstaande opdrachten in volgorde uit:

1. Ga naar [Google Earth](#) en vul het adres in van de school.
 - Ga naar de Street View-modus en sleep het poppetje naar het adres van de school.
 - Maak een digitale wandeling.
 - Bezoek op dezelfde wijze een aantal openbare plekken zoals de bieb, het park, etc.
2. Ga naar de Earth-weergave.
 - Zoom langzaam in op Den Haag, de wijk en de school.
 - Bespreek met de leerlingen dat dit is wat vogels zien als ze in de lucht vliegen (bovenaanzicht).

Succescriterium	Bespreek met de leerlingen de opdracht(en): welke onderwerpen gaan zij onderzoeken de komende les of tijd? Formuleer vanuit het filosofisch gesprek en/of de oriëntatie-opdracht, samen met de leerlingen, een succescriterium waaraan zij werken. Een voorbeeld van een succescriterium bij dit project: De leerling ontwerpt een nest, een woonplek en een fantasievogel en houdt daarbij rekening met kenmerken als functie, vorm en materiaal.
-----------------	--

4. Opdracht: Haags nestje

In deze opdracht onderzoeken de leerlingen de functie van een nest of nestkastje. Zij doen dit door diverse kunstwerken van vogels te bestuderen en door vogels in hun eigen omgeving te observeren. Op basis van het onderzoek kiezen de leerlingen een vogel die hun voorkeur heeft. Vervolgens tekenen of schilderen ze een Haags nestje, waarbij ze rekening houden met de behoeften van een vogel: slapen, zitten, relaxen en landen.

Subdoel kennis	De leerling legt uit waar rekening mee gehouden moet worden bij het ontwerpen van een vogelnest (functie, vorm, plaats en materiaal).
Subdoel vaardigheid	De leerling tekent of schildert een nest voor een specifieke vogel.

Benodigdheden

- A4- of A3-tekenpapier (niet te dun)
- A2- (of A3-)schilderpapier (liefst dikker dan tekenpapier)
- kleurpotloden
- scharen
- kwasten (dik en dun)
- acryl- of plakkaatverf
- mengbakjes (plastic afvalbakjes of lege eierdozen)
- potten water (voor het uitspoelen van de verfkwasten bij wisseling van kleur)
- verfschorten of oude overhemden
- stevige (plastic) tasjes
- snoeischaar
- diverse bouwmaterialen (plastic, krantenpapier, watjes, wol, etc.)

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste onderdelen binnen elke projectopdracht: onderzoeken, uitvoeren en presenteren.

Onderzoeken

Doorloop onderstaande stappen:

1. Vraag de leerlingen om samen met hun ouders of verzorgers verschillende vogels te fotograferen in de omgeving van hun huis, en vraag de ouders/verzorgers of zij de foto's naar school sturen via de mail of Whatsapp. Of ga zelf met de leerlingen naar buiten en fotografeer vogels in de omgeving van de school. Print de foto's uit.
2. Deel in een kringgesprek de ontdekkingen. Welke vogels kennen de leerlingen en welke vogels hebben ze gezien? (meeuwen, kauwen, eenden, duiven, nijlganzen, halsbandparkieten, reigers, mezen). Vraag de leerlingen de vogel te omschrijven als ze de naam niet weten.
3. Bekijk en bespreek een aantal kunstwerken waarop vogels afgebeeld zijn. Bijvoorbeeld:
 - [Hoenderhof](#) van Jan Steen (1660)
 - [Me and My Parrots](#) van Frida Kahlo (1941)
 - [Het puttertje](#) van Carel Fabritius (1654)
 - [Stadswapen van Den Haag](#)
 - [Vogel met lange staart](#) - Utagawa Hiroshige
 - [De vogelbijeenkomst](#) - Habiballah van Sava
 - [Tegelplaat met watervogels](#) van Theo van Hoytema (1917)
 - [Karel Appel](#)
 - [De blauwe vogel](#) van Marc Chagall (1968)
 - [Vrouw en vogel](#) van Miró (1983)
 - [Escher - Lucht en water](#)
4. Bekijk en bespreek [de website van Hans Eijkenboom](#) en met name het filmpje [Birdhouse and Birthbath](#) en verschillende 'vogelhotels' voor de woonvormen voor vogels.

Uitvoeren

Voer onderstaande opdrachten uit:

1. Laat de leerlingen een vogelsoort kiezen uit hun eigen foto's. Zie ook de online [Vogelgids](#) van de Vogelbescherming.
2. Laat de leerlingen de vogel en een (t)huis voor deze vogel tekenen of schilderen. De vogel moet er kunnen slapen, zitten, relaxen en landen.

Presenteren

Voer onderstaande opdracht uit:

- Hang de foto's en de tekeningen bij elkaar.
- Laat het werk aan elkaar zien.

Reflecteren

Reflectie subdoelen	Waarom past dit nest zo goed bij jouw vogel?
Reflectie proces	In welk nest van jouw klasgenoten zou jouw vogel graag op bezoek gaan?

5. Opdracht: Hier woon ik

In deze opdracht gaan de leerlingen hun getekende 'nest' ruimtelijk uitwerken. Ze bekijken kunstwerken van diverse beeldend kunstenaars. Aan de hand van het onderzoek maken de leerlingen hun vogelhuis.

Subdoel kennis	De leerling legt uit hoe bij het ontwerp voor de vogelwoonplek rekening is gehouden met de functie hiervan (landen, slapen, eten).
Subdoel vaardigheid	De leerling ontwerpt met diverse materialen een creatieve, ruimtelijke woonplek voor de uitgekozen vogel.

Benodigdheden

- schaaltes of bakjes
- karton (stevig)
- scharen
- gekleurde veertjes
- kosteloos materiaal, bijvoorbeeld kurk, wc-rollen, knijpers, watten, textiel, bubbelplastic, aluminiumfolie
- diverse natuurlijke materialen
- fijne Chamotte-klei (kleur naar eigen keuze)
- kleimatjes of andere stevige, gladde ondergrond

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste onderdelen binnen elke projectopdracht: onderzoeken, uitvoeren en presenteren.

Onderzoeken

Voer onderstaande opdrachten in volgorde uit:

1. Bespreek met de leerlingen wat voor hen een fijne woonplek is.
2. Bekijk en bespreek voorbeelden van [creatieve woonplekken voor vogels](#):
 - [Tomas Dambo](#)
 - [zwaluwnest](#) van Izaak Zwartjes
 - [Mark Reigelman](#)
 - [Nils Udo](#)
 - [Jayson Fann](#)
 - [DIY Birdhouses](#)
 - [Vogelhotels](#) van Hans Eijkenboom
3. Geef de leerlingen de opdracht om te bedenken wat voor soort 'huis' ze willen maken: hard, zacht, groot, klein, etc. Wat heeft de vogel allemaal nodig om te landen, leven, slapen, eten? Willen ze nog iets aan hun 'huis' toevoegen?
4. Maak met de leerlingen een wandeling in de buurt (schoolplein, park) en verzamel als een vogel samen allerlei natuurlijke materialen: takken, gras, mos, veertjes, steentjes, papier, stof. Let vooral op de plekken waar vogels zitten: nestjes, takken, vogelhuisjes. Zorg van tevoren voor voldoende plastic tasje om het materiaal in mee te nemen.

Tip: Vraag de leerlingen om materialen verzamelen onderweg naar school of naar huis.

Uitvoeren

Doorloop de volgende stappen:

1. Geef de leerlingen de opdracht om een nest te maken waar in elk geval ruimte is voor de vogel om te landen, slapen en eten. De leerlingen kunnen eventueel zelf nog een functie toevoegen.
2. Laat de leerlingen een keuze maken uit de verschillende materialen. De leerlingen bekleden het nest aan de binnenkant met kleine stukjes papier, watten, stukjes stof en/of klei.
3. Laat de leerlingen een naam voor hun nest verzinnen.

Tip: Gebruik als basis bijvoorbeeld een doosje, schaalpje of bakje.

Tip: Naast de natuurlijke materialen kunnen de leerlingen ook andere materialen gebruiken, zoals karton, was, kurk, wc-rollen en knijpers. Als het nest nergens aan wordt bevestigd, kan als ondergrond een stevig stuk karton worden gebruikt.

Presenteren

De nestjes kunnen op verschillende manieren gepresenteerd worden:

- Koppel alle werkstukken aan en op elkaar tot een 'vogelhotel' of maak een 'vogeldorp'.
- De nestjes worden op een kijktafel neergezet. Ouders/verzorgers en andere leerlingen kunnen de vogelplekken bekijken.
- Leerlingen vertellen elkaar over wat ze hebben gemaakt.

Reflecteren

Reflectie subdoelen	Welke vorm en materiaal heb je gebruikt voor de landingsplek in het nest?
Reflectie proces	In welke nesten van mede-leerlingen kan jouw vogel iets bijzonders doen?

6. Opdracht: Mijn Haagse vogel

In deze opdracht onderzoeken de leerlingen hoe zij verschillende kenmerken van vogels kunnen gebruiken om een fantasievogel te maken. Vervolgens maken zij hun bedachte vogels met kosteloos en natuurlijk materiaal.

Subdoel kennis	De leerling legt uit hoe de kenmerken van vogels zoals kleur, afmeting en vorm zijn toepast in het eigen ontwerp.
Subdoel vaardigheid	De leerling maakt een fantasievogel van verschillende materialen.

Benodigdheden

- tekenpapier
- (kleur)potloden
- kwasten (dik en dun)
- acryl- of plakkaatverf
- mengbakjes (plastic afvalbakjes of lege eierdozen)
- potten water (voor het uitspoelen van de verfkwasten bij wisseling van kleur)
- verfschorten of oude overhemden
- (kunst)veertjes
- kleine takjes
- divers kosteloos materiaal (petflessen, kartonnen verpakkingen, dopjes, potjes)
- afplaktape
- sterke lijm
- stevig gekleurd papier of karton
- scharen
- gekleurd wol
- pijpenragers

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste onderdelen binnen elke projectopdracht: onderzoeken, uitvoeren en presenteren. Aan het eind van deze opdracht staan evaluatievragen die betrekking hebben op het hele project.

Onderzoeken

Voer onderstaande opdrachten in volgorde uit:

1. Bespreek in een kringgesprek de kenmerken van een vogel (denk aan kleur, grootte, vorm, silhouet, staart, veren).
2. Bekijk de volgende voorbeelden:
 - [Haan](#) van Katharina Fritsch
 - [vogels \(beelden en tekeningen\)](#) van Thomas Hill
 - [Uil](#) van Picasso
 - [Mr Scruff the Pigeon](#) van Yvette Rawson
3. Laat de leerlingen verschillende fantasievogels tekenen.

Uitvoeren

Laat de leerlingen één van de getekende vogels ruimtelijk uitwerken. Laat ze beginnen met een grote basisvorm en daar gevonden materiaal (natuurlijk en kosteloos) aan toevoegen. Denk aan kleine takjes en veertjes voor de staart, kuif, snavel.

Presenteren

Het project kan op verschillende manieren worden gepresenteerd:

- Verspreid de vogels over verschillende plekken in en bij de klas, buiten op het schoolplein of in een boom in de buurt. Houd een rondwandeling door het 'bos' en bevrage de leerlingen als 'boswachter' over de verschillende vogels en nestjes.
Tip: Nodig hier ouders of verzorgers bij uit.
- Span een draad in het lokaal of de gang en hang de vogels hieraan.

Tip: Presenteer de tekeningen erbij

Reflecteren

Reflectie subdoelen	Waaraan kun je zien dat jouw fantasievogel een vogel is?
---------------------	--

Evalueren

Besprek met de leerlingen het doorlopen proces aan de hand van onderstaande vragen:

- Wat ben je te weten gekomen over vogels?
- Welke materialen zijn heel belangrijk voor jouw vogel?
- Wat zou je nog meer voor je vogel kunnen maken?
- Zou je in jouw nest willen wonen?

Eindreflectie: zelfregulatie terugkijkend	Van welk ontwerp (nest, woonplek of fantasievogel) zou je een echte versie willen hebben?
Eindreflectie: zelfregulatie vooruitkijkend	Wat zou je nog meer willen ontwerpen voor jouw fantasievogel?

